Į LAISVĘ

Nr. 25 — Kaina 20 kap.

LEIDŽIA LIETUVIŲ AKTYVISTŲ FRONTAS

1941. VII. 22 — Antradienis

Už Stalino linijos vyksta didelis naikinamasis mūšis

Vokiečių kariuomenė jau nužygiavo 600 km nuo buvusios vokiečių sovietų interesų sienos.

Šiandien sukako pirmasis mėnuo nuo karo Rytuose

BERLYNAS. VII-21. ELTA. Šiandien sueina pirmasis mėnuo nuo žygio prieš Sovietų Sąjungą pradžios. Po vieno sunkių kovų mėnesio Vokietijos ginkluotosios pajėgos, kaip, papildant šios dienos vyriausiosios vokiečių kariuomenės vadovybės komunikatą, DNB agentūrai pranešama, **jau yra už 600 kilometrų nuo buvusios vokiečių sovietų interesų sienos ir kovoja senosiose Tarybų Sąjungos srityse. Vėl vyksta didelis naikinamasis mūšis, kuris plečiasi jau į rytus nuo „Stalino linijos", kurią sovietų vadovybė laikė saugia ir nepralaužiama.** Palyginus dabartinę padėtį su ta padėtimi, kuri buvo susidariusi didžiosios 1940 m. Vakarų ofenzyvos pirmojo mėnesio gale, reikia konstatuoti, kad, pralaužus „Weygando liniją", 1940 m. birželio 7 d., vokiečių fronte pirmojo tos ofenzyvos mėnesio pabaigoje vyko sunkus mūšis tarp Lamanšo kanalo pakraščio ir Maaso upės. Panašūs mūšiai ir dabar vyksta į rytus nuo „Stalino linijos". Tuomet lemiamos reikšmės faktas buvo tai, kad priešui, lygiai kaip šiandien, nebuvo suteikta taip karštai trokštama atsikvėpimo pertrauka ir kad jis buvo priverstas mesti į šitą triuškinamą kovą savo paskutiniąsias jėgas. Nors tuomet puolimo frontas buvo 350 kilometrų ilgio, palyginus su dabartiniu 2000 kilometrų frontu Rytuose, ir nors, pavyzdžiui, nuo pradinės pozicijos prie Somme upės iki žemutinės Senos reikėjo nužygiuoti tik 90 kilometrų, palyginus su daug didesnėmis žygiuotėmis Rytuose, vis dėlto, ir tuomet atkakliai besiginančių prancūzų pajėgų sutriuškinimas nuo Weygando linijos iki prancūzų paliaubų pasiūlymo truko dešimt dienų.

Padėtis sovietų fronte yra žymiai kitokia ir sunkesnė.

Vis dėlto, jau šiandien, pirmojo karo Rytuose mėnesio pabaigoje, galima nustatyti štai ką: 1. Sovietų armijai sausumoje ir ore padaryta milžiniškų ir jokiu būdu jau nebegalinčių būti išlygintų nuostolių, ir todėl dabar jau turėjo būti panaudotos paskutinės atsargos; 2. Taikos metu parengtos ir ištisinės gynimosi linijos Sovietų Sąjungos Europos dalyje jau nebėra; 3. Pastebima aštri krizė tiek vadovybėje, tiek sovietų junginių viduje. Tuo tarpu vokiečių kariuomenės vadovybė stipriai laiko savo rankose visas pajėgas, kurių didžioji dalis iki šiol dar net nebuvo kaip reikiant panaudota.

Daugelyje vietų dabar vėl pavyko apsupti žymias sovietų armijos dalis.

Tuo tarpu fronto pietinėje dalyje sumuštą priešą nuolat persekioja sąjungininkai. Vokiečių karo veiksmai vyksta, panaudojant visas tris karo pajėgų rūšis. Karo veiksmai vyksta planingai, ir sovietai, kaip ir visi ligšioliniai priešai, bus taip sumušti, kad ateityje Vokietijai nebebus jokio pavojaus iš Rytų.

Žinios iš frontų

IŠ VYRIAUSIOSIOS FIURERIO BŪSTINĖS.

Vyriausioji kariuomenės vadovybė praneša: rytų fronto pietinėje dalyje vokiečių, rumunų ir vengrų kariuomenės persekioja sumuštąjį priešą.

Kituose fronto ruožuose sėkmingai naikinami gausūs apsupti priešo daliniai.

Kovoje prieš Didžiąją Britaniją vokiečių lėktuvai pereitą naktį prie britų rytų krantų nuskandino du prekinius laivus bendro 11.000 tonažo. Kovos lėktuvai apmėtė bombomis uostų įrengimus Škotijos pietų krante ir Anglijos pietų rytų krante, o taip pat ir aerodromus salos pietų rytuose.

Šiaurės Afrikoje vokiečių lėktuvai apmėtė bombomis britų artilerijos punktus prie Tobruko ir pačio Tobruko uosto įrengimus. Oro kovose buvo numušti trys britų lėktuvai naikintuvai. Vakar dieną ir šįryt britų lėktuvams bandžius pulti La Manche krantus, vokiečių lėktuvai naikintuvai ir zenitinės patrankos numušė aštuonis britų lėktuvus naikintuvus, o vokiečių jūros jėgos — keturis.

Britų kovos lėktuvai pereitą naktį išmėtė įvairiose vakarų Vokietijos vietose sprogdinamųjų ir padegamųjų bombų. Civiliniams gyventojams padarytieji nuostoliai nežymūs.

BERLYNAS. VII. 21. ELTA. Drąsiais puolimais, žemai skrisdami, vokiečių lėktuvai liepos 20 d. į šiaurę nuo Vitebsko bombardavo sovietų kariuomenės telkinius.

Šioje erdvėje apsuptos skaitlingos bolševikų divizijos darė beviltiškas pastangas, norėdamos prasilaužti, tačiau, vokiečių aviacijos puolamos, jos buvo su didžiausiais nuostoliais atmuštos.

BERLYNAS. VII. 21. ELTA. Paremdami sėkmingą vokiečių kariuomenės žygį Rytuose, vokiečių kovos ir naikintuvų aviacijos junginiai sekmadienį labai sėkmingai dalyvavo kovose prie Smolensko. Bombomis ir aviacijos ginklais buvo skaudžiai apdaužyta daug apsuptų sovietų divizijų. Be didelio skaičiaus užmuštų, bolševikai neteko 340 transporto vežimų ir 26 šarvuočių.

BERLYNAS. VII. 21. ELTA. Liepos 19 d. vienai vokiečių divizijai rytų fronto viduriniame ruože pasisekė apsupti stiprias bolševikų besitraukiančias jėgas. 4.000 belaisvių, paimtų liepos 19 — 20 d., savo laiku buvo priklausę 18 įvairių sovietų divizijų, ir dėl ginklų stokos liepos mėnesio viduryje buvo suvesti į vieną naują diviziją.

BERLYNAS. VII. 21. ELTA. Liepos 20 dieną prie Poliarnoje šiaurinėje Suomijoje veikiantieji vokiečių kovos lėktuvų junginiai nuskandino vieną priešo karo laivą, apie 3.000 — 4.000 registruotų brutto tonų talpumo.

BERLYNAS. VII. 21. ELTA. Atlikdami liepos 20 d. skridimus ties Šiaurės Suomijos pakrante ir Ledinuotuoju vandenynu, vokiečių lėktuvų junginiai sunaikino bombomis, be jau anksčiau paskelbtų sovietų karo laivų prie Poliarnoje, taip pat ir vieną sovietų laivą naikintoją. Be to, prie Žvejų pusiasalio buvo nuskandintas 2.000 tonų talpos sovietų prekybinis laivas.

Sovietų armija šiaušiasi prieš naujuosius komisarus

Kai kuriose dalyse jau įvykę atvirų sukilimų

BERLYNAS. E. Iš paimtų į nelaisvę ir perbėgusių sovietų kareivių pasakojimų aiškėja, kad jau ir šiaip

buvę įtempti santykiai tarp raudonosios kariuomenės vadovybės ir komisarų paskutinėmis dienomis dar labiau paaštrėjo.

Priskirtųjų prie esančios į rytus nuo Mogilevo ir Smolensko srityje sovietų kariuomenės naujųjų komisarų pirmasis žygis buvo pašalinimas didelio skaičiaus batalijonų ir pulkų vadų. Prie Smolensko paimtųjų belaisvių tarpe yra ir vienas politinis komisaras Antonovas Piotrkovičius iš sovietų artilerijos 416 pulko, kurį pats naujasis karinis šio pulko komisaras įtaręs, kaip nepatikimą. Drauge su visa eile kitų komisarų ir dideliu skaičiumi karininkų jis buvo nuteistas mirti. Tačiau jo baterijos kareiviai padėjo jam laiku išsigelbėti ir pabėgti. Kariuomenėje, jo pareiškimu,

viešpataująs didelis sujudimas ir pasipiktinimas dėl daugelio senųjų fronto karininkų pašalinimo ir sušaudymo.

Tarpe kareivių ir senųjų karininkų santykiai dažniausiai buvę geri. Vieton pašalintųjų fronto karininkų esą paskirti jauni etapo karininkai, visais atžvilgiais ištikimi naujiesiems komisarams.

Kai kuriose dalyse jau įvykę atvirų kariuomenės sukilimų prieš karo komisarus.

Stalino sūnus pateko į vokiečių nelaisvę

BERLYNAS. VII. 22. ELTA. DNB praneša, kad liepos 16 d. generolo Schmidto vadovaujamai tankų grupei žygiuojant pirmyn, į pietų rytus nuo Vitebsko prie Ljosno, į vokiečių rankas pateko Stalino vyriausias sūnus Jokūbas Stalinas, 14 haubicų artilerijos pulko vyresnysis leitenantas. Jokūbas Stalinas yra gimęs 1908 m. kovo 18 d. Baku mieste. Jis yra sūnus pirmosios Stalino žmonos Katerinos Svanidzė. Jokūbas Stalinas, kurį generolas Schmidtas tuojau pat pareikalavo į savo štabą, iš karto prisipažino esąs Stalino sūnus. Jis pareiškęs, pamatęs, kad spirtis prieš vokiečių kariuomenę yra neprasminga, ir dėl to jis su savo kareiviais pasidavęs į nelaisvę.

Naujas Stalino dekretas

STOCKHOLMAS. E. „Nya Dagligt Allehanda" pranešimu, per Maskvos radiją buvo perskaitytas Stalino dekretas, kuriuo visos rusų kareivių moterys turi išvykti iš savo gyvenamųjų vietų ir pasisiūlyti tarnybai. Kareivių vaikai turi būti atiduoti į valstybines vaikų prieglaudas. Nuo šitos privalomos tarnybos atpalaiduojamos tik sergančios moterys, kurios gali įrodyti savo ligą gydytojo liudijimu.

BERLYNAS. E. Kaip DNB patyrė, Moelderso naikintuvų eskadrilė iki šiol jau numušė daugiau kaip 1.200 lėktuvų. Tiktai Rytų fronte eskadrilė numušė daugiau kaip 500 lėktuvų.

Rooseveltas pareikalavo prailginti karo tarnybos laiką

Tuo reikalu įteiktas motyvuotas raštas kongresui

NEW YORKAS. VII-21. ELTA. Prezidentas Rooseveltas šiandien pasiuntė kongresui numatytą raštą, kuriuo reikalaujama prailginti vienų metų karo tarnybos laiką aktyvios tarnybos tautinės gvardijos kariams ir atsarginiams.

Šis raštas buvo įrašytas į plokšteles ir buvo paskelbtas per radiją.

Savo rašte prezidentas Rooseveltas reikalavimą prailginti karo tarnybos laiką motyvuoja tuo, kad **jei laikas nebus pratęstas, tai tauta turės pasiimti rimtą riziką ir armija per du mėnesius turėtų būti paleista.**

Kongresui tenka pasiimti atsakomybę palaikyti armijos pajėgumą. Be to, Rooseveltas pabrėžė, kad sąlygos, buvusios tuo metu, kada buvo nustatytas dvylikos mėnesių karo tarnybos laikas, pasikeitė.

Tarptautinė padėtis yra ne tik ne mažiau rimta, bet daug rimtesnė, negu prieš metus.

Padėtis reikalaujanti, kad armija būtų visiškai stipri ir parengta. Rooseveltas, pagaliau, reiškia viltį, kad kongresas pripažinsiąs tautinę krizės padėtį tam tikram laikui ar iki tos padėties atšaukimo iš kongreso ar prezidento pusės.

STOCKHOLMAS. E. Svenska Dagbladet iš Londono praneša, kad Olandų Indijos parlamentas vienbalsiai priėmė įstatymą, įvedantį krašte visuotinę karinę tarnybos prievolę. Olandų Indijos kariuomenės vadas pareiškė, kad vyriausybė nedarysianti skirtumo tarp čia gimusių ir kitų olandų piliečių.

Sovietų parašiutininkai aprengiami vokiečių karių uniformomis

BERLYNAS. E. DNB žiniomis, priešingai visiems tarptautinės teisės nuostatams, sovietai kovose prieš vokiečių kariuomenę naudoja ne tik vokiečių uniformas, bet ir civilinius drabužius. Krzemieniece buvo suimti sovietų parašiutininkai, kurie buvo apsivilkę civiliniais drabužiais. Per apklausinėjimą jie prisipažino, kad keli parašiutininkų brigados Nr. 204 lėktuvai Baryspolyje nuleido parašiutininkus civiliniais drabužiais. Šitie parašiutininkai nusileidę vokiečių kariuomenės užnugaryje.

Kur glūdi vokiečių sėkmės burtas

Kaunas, 1941 m. liepos 22 d.

Kiekvienas nevokietis, turėjęs progos pakeliauti po Vokietiją po 1933 metų, turėjo nustebti matydamas, kaip pasikeitęs yra vaizdas, kurį jis buvo matęs dar prieš Hitleriui paimant valdžią. Atrodė, jog nacionalsocialistinė vyriausybė yra suradusi tą burtų žodį, kurio tuščiai ieškojo jos pirmtakai, jeigu jie iš viso turėjo geros valios. Bedarbių, kurie kaip nelemtos ūkinės sistemos auka milijonais slankiodavo aikštėse bei gatvėse, jau nebebuvo: kiekvienas iš jų buvo gavęs darbo ir duonos. Badas, kuris buvo išrėžęs gilias raukšles masių veiduose, buvo nugalėtas. Gatvių kovos ir politiniai neramumai, nuo kurių tautos kūnas virpėjo lyg mirtinio drugio krečiamas, buvo pašalinti. Pavojams ir skurdui išnykus į didmiesčių namus įžengė sveiko kuriamojo darbo rimtis. Kiekvienas dirbantysis matė, kad jo veikla atsispindi ir santykiuose su draugais, kurių nebedrumsčia klasių kova. Žmonės turėjo progos padžiūgauti šventėse, kada plevėsuoja vėliavos ir džiaugsmu trykštanti jaunuomenė žygiuoja dainuodama po iškilmių aikštes bei hales. Ir ūkininkas bei darbininkas turėjo šventinių valandų, kada vokiečių tautai duota proga pagalvoti apie save ir savo vertę ir darbą apvainikuoti džiaugsmu. Darbininkas dideliais garlaiviais keliavo savo tėvynės ežerais ir upėmis arba pasaulio vandenimis, jis sėdėjo koncertų salėse bei teatruose ir už pigią kainą galėjo grožėtis puikiaisiais vokiečių kultūros kūriniais.

Nuostabu tatai atrodė ne tik svetimšaliui, bet ir vokiečiui, kai jis pasvarstydavo tai, kas kasdien darėsi Vokietijoje. Jis matė, kaip darbininkai tiesė puikias ir didingas autostradas, jis matė visur bedygstančius galingus, antiką primenančius statinius. Vietoj pasenusių gyvenamųjų ruimų išaugo modernūs sveiki butai. Po ilgamečio gimimų skaičiaus mažėjimo gatvėse vėl pasipylė bežaidžiančių vaikų būriai, kurie buvo tarsi nenugalimo vokiečių noro gyventi įkūnijimas. Vokiečių tauta jautėsi vidujiniai ir išoriškai lyg per Velykas; tie, kurie savo kailiu buvo patyrę prieš 1933 metus buvusį alkį, nedarbą ir kitas Versalio priespaudos negeroves, kurias jie turėjo bejėgiškai toleruoti, tie visi jautėsi lyg stebuklingu būdu atpirkti.

Priemonės, kurias Adolfas Hitleris panaudojo savo didžiajam taikos ir reformų darbui, daugumai atrodė paslaptis; jie tatai priėmė kaip stebuklą ir dėkojo Fuehreriui, pritardami jo politikai, reikšdami jam meilę ir entuziazmą ir be atvangos dirbdami. O tačiau tą mįslę, kurią nacionalsocializmas panaudojo vokiečių tautai išvaduoti, nebuvo sunku įspėti. Darbo rankų buvo į valias; atrodė, jog trūko tiktai kapitalo, kurį priešai buvo atėmę plėšdami nežmoniškas reparacijas. Bet Hitleris pamatė, jog svarbiausia ne kapitalas, bet darbas. Už vertybes, kurias kiekvienu metu galėjo sukurti rankų darbas, reikėjo duoti pinigų, kai tik valstybė nustatė valiutą, stabilizavo kainas bei atlyginimus ir užkirto kelią kiekvienai savanaudiškai spekuliacijai tautos turtais. Tokiu tai būdu vokiečių tauta susikūrė valiutą, pagrįstą d a r b u, o nebe auksu. Šitoji valiuta buvo tikriausia ir geriausia pasaulyje. Valstybė apvaldė daiktus, kurie anksčiau atrodė bevaldą žmones. Taip tai Vokietija pamažu pasidarė tarytum viena didžiulė žmogaus v a l i o s manifestacija, nes formulė, kuri buvo pritaikyta valiutai, galiojo ir visam ūkiui. Kai

(Nukelta į 2 psl.)

Kur glūdi vokiečių sėkmės burtas

(Atkelta iš 1 pusl.)

tik pasirodydavo sunkumų, kiekvienu atveju vadovybės valia pasirodydavo pakankamai stipri jiems pašalinti; kiekvienam klausimui buvo sprendimas, nes jis turėjo būti. Atstatymo darbe nebebuvo vietos žodžiui „negalima". Ketverių metų planas, kurį įvykdyti fuehreris pavedė dabartiniam reicho maršalui **Hermannui Goeringui**, padarė reichą nepriklausomą nuo daugelio žaliavų, kurias anksčiau reikėdavo įvežti; jisai sukūrė pramonę, kuri išlaikė ir karo bandymą. Ištisus metus snaudęs tautos protas buvo pavestas apie fuehrerį stovinčių vyrų dispozicijai, visi inžinieriai, chemikai ir pramonininkai dirbo nepailsdami tautos tarnyboje.

Šitoks neregėtas valios sutelkimas vedė prie įstatymleidystės ir valstybės reformos, kurios iš vienos pusės rėmėsi istoriniais šalies pagrindais, iš kitos gi buvo tokios modernios ir praktiškos, kiek tik įmanoma. Vadovybės valia sukūrė valstybės atydžiai vairuojamą ūkį, kuris pasirodė esąs itin našus. Toji pati valia sukūrė darbininkiją, kuri šauniausiu būdu buvo apmokoma specialiesiems uždaviniams. Toji pati valia rūpinosi ūkininkija, kuri, sistemingai kovodama dėl kuo didžiausio dirvos našumo, prisidėjo prie bendrojo tikslo siekimo. Ūkininkas tuo būdu buvo iš vidaus sanuotas ir išvaduotas nuo skurdo. Taip tai visos profesijos, sumaniai vadovaujamos, susijungė į „vokiškąjį socializmą", kuris tarnavo visų gerovei. Anksčiau būdavo nedarbas; dabar ėmė trūkti darbo jėgų, ir kiekviena dirbanti ranka pasidarė ieškoma ir vertinga. Iš to kilo pateisinamas pasitikėjimas ir kuklus pasididžiavimas — pasididžiavimas kultūros gėrybėmis, kurias sukūrė ir išugdė savo pačių darbas ir uolumas.

Asmeniškiausias ir nuostabiausias fuehrerio kūrinys buvo jo armija. Per keletą metų jisai išugdė vokiečių tautai tokią jėgą, kuri galėtų sunaikinti kiekvieną užpuolimą, kurį pavydūs priešai ruošė prieš Vokietiją. Šitoji armija taip pat reichui garantavo taiką, kada Adolfas Hitleris po truputį sutrupino Versalio sutartį ir tokiu būdu padarė galimą savo taikingąjį kūrybos darbą. Toji pati armija smogė Anglijai ir dabar bolševikams, kada reichas buvo užpultas. Pati Lietuva pamatė šitos armijos jėgą, kada išmušė jos išvadavimo iš bolševizmo valanda. Vokiečių karių darbuose taip pat glūdi tų naujybių burtas, naujybių, kurios užplūdo Europą: tai toji perversminė pasaulėžiūra, kurią Hitleris davė Vokietijai, sujungta su galinga valia, kurią kiekvienas vokietis gavo iš savo fuehrerio. Toji jėga ir toji vokiečių karių dvasia, kuri taip pat buvo ir taikingos 1933—1939 metų kūrybos dvasia, šiame didžiajame kare pasitvirtina. Toji dvasia turėjo lemiamos reikšmės Europai, kuri Vokietijai turi būti už daug ką dėkinga. Nes mažųjų šalių išlaisvinimas iš aziatiškųjų tironų nebuvo uždavinys, kurį pačios mažosios šalys būtų galėjusios išspręsti. Dėl to tatai vokiečiai, kurie turi aukštesnių, europinio masto įsipareigojimų, atėjus mūsų kontinento likimo valandai turėjo kaip laimėtojai ir gelbėtojai pasiimti gynimo ir atkūrimo darbą.

Dr. H. G.

Indija pirmą kartą siunčia savo diplomatinį atstovą į Vašingtoną

IR J. A. V. PASKYRĖ SAVO PASIUNTINĮ INDIJAI

NEW YORKAS. E. „New York Herald Tribune" pranešimu iš New Yorko, manoma, jog naujai paskirtas Indijos diplomatinis atstovas Vašingtone sir Girja Shankar Bajpai išvyks į Jungtines Valstybes rudens pradžioje. Londono vyriausybės sluoksniai, kaip pastebi amerikietis korespondentas, pripažįsta, kad

pasiunčiant dabar pirmą kartą Indijos diplomatinį atstovą į Jungtines Valstybes, visiškai sulaužoma tradicija.

Tuose sluoksniuose tačiau atsisakyta paaiškinti, ar tas paskyrimas yra žingsnis Indijos pripažinimo dominija linkme. Paskyrimas tapęs būtinas dėl didėjančio Indijos vaidmens, vykdant karinius uždavinius. Be to, jis buvęs pageidautinas ir dėl laukiamų iš Jungtinių Valstybių karinių transportų į Indiją.

VAŠINGTONAS. E. Pirmadienį prezidentas Rooseveltas paskyrė Thomą Wilsoną komisaru Indijai pasiuntinio titulu. Wilsonas, kuris turi ilgametį patyrimą Tolimųjų Rytų klausimais, pastaruoju metu buvo generalinis konsulas Sidnėjuje ir New Castle.

Atvaduotoje Ukrainoje gyvenimas vyksta visiškai normaliai

BRATISLAVA. E. Specialus Slovakijos spaudos biuro korespondentas praneša iš fronto, kad atvaduotoje Ukrainoje veik visur gyvenimas vyksta visiškai normaliai. Derlius, praneša jis, žada būti geras;

dėl vokiečių kariuomenės žaibiško žygiavimo bolševikai nebesuspėjo jo sunaikinti.

Žemės ūkyje tuoj pradėta ko stropiausiai dirbti. Toks pat normalus gyvenimas, rašo toliau korespondentas, pastebimas ir visuose išvaduotosios Ukrainos didesniuose miestuose. Lvovas, kuriame vos tik prieš keletą dienų dar buvo matyti bolševikų žiaurumų ir jų naikinimo darbų pėdsakai, šiandien jau vėl švarus ir jo gyventojai vėl dirba savo kasdieninį darbą. Autovežimių judėjimas labai gyvas. Tramvajai pilni žmonių.

Maisto krautuvės parduoda gyventojams maistą, taip kad niekas nejaučia jokio trūkumo. Geležinkelių susisiekimas jau sutvarkytas.

Net ir kavinės bei kinai vėl atidaryti. Miestas visur pasipuošęs vokiškomis ir ukrainiškomis vėliavomis, visur pasireiškia išvaduotųjų gyventojų entuziazmas. Drohobičiuje ir Lvove eina ukrainų kalba laikraščiai, kuriuose iškilmingais straipsniais sveikinamas vokiečių ir slovakų kariuomenių įžygiavimas.

Kaip pertvarkytas britų kabinetas

AMSTERDAMAS. E. Londone oficialiai paskelbta apie tokį vyriausybės narių pakeitimą: Butleris paskirtas švietimo ministeriu, o Brendan Brackenas — informacijų ministeriu. Duff Cooperis perims Lancasterio hercogystės kanclerio pareigas. Jis karinio kabineto siunčiamas išvyks į Tolimuosius Rytus peržiūrėti įvairių britų įstaigų bendrą planavimą bei bendradarbiavimą ir turės padaryti karo kabinetui pranešimą, nurodant būdus šioms priemonėms sėkmingiau įgyvendinti. Lordas Hankey paskirtas generaliniu iždininku, B. K. Lowas skiriamas užsienių reikalų ministerijos valstybės pasekretoriumi, E. D. Sandysas — karo ministerijos finansiniu sekretoriumi, E. Thurtle — informacijų ministerijos valstybės pasekretoriumi, E. Ramsbothamas — bedarbiams šelpti vadybos viršininku ir pakeliamas į perus, Harold Nicholsonas — British Broadcasting Company vedėju, pulkininkas Wattas — parlamentiniu ministerio pirmininko specialiu sekretoriumi, sir Hugh Seely — papildomuoju aviacijos ministerijos parlamentiniu valstybės pasekretoriumi. Kapitonas Balfouras, atstovas Tom Williamsas ir majoras Lloyd George paskirti sosto tarybos nariais.

BERLYNAS. E. Kaip iš katalikų sluoksnių pranešama, šiais metais pasiruošimas pirmajai komunijai prašoka praėjusius metus maždaug 18%. Taip pat šiais metais pirmai komunijai ruošiasi 11% vaikų daugiau, negu 1932 metais.

Ką mano paprasti anglai apie karą

VAŠINGTONAS. E. Kas manoma nedideliame anglų miestelyje apie karą, praneša žinomas rašytojas Drew Middletonas „Washington Post" sekmadienio laidoje. Rašytojo žiniomis, Suttono, Sussexo grafystėje, žinomesni gyventojai apie Anglijos likimą atsiliepė šitaip:

„Mes galime tik pasirinkti arba ateityje gyventi vokiečių valdžioje ar būti ūkiniais ir politiniais Jungtinių Valstybių vasalais.

Ateityje mes visais politikos ir gyvenimo klausimais, iki mados, turėsime sekti Wallstreetą ir Amerikos vadovybę. Mes tikime, kad Jungtinės Valstybės stos į karą ir mes būsime tiek pavargę, kad mes pasakysime: „All right, štai raktai į Europą ir į Indiją ir į dominijas. Imkite juos ir valdykite, kaip jums patinka". Jei karas truks dar ilgesnį laiką, tai anglų tauta iš viso nieko daugiau nebereikalaus ir nepageidaus, o bus patenkinta, tik jei bus taika. Londone tariami didieji žodžiai apie kitų tautų laisvę, tačiau provincijoje nenorima nieko daugiau, kaip tik galėti gyventi taip, kaip buvo gyvenama ištisi šimtmečiai. Mes abejojame, ar Anglija bet kada gali norėti primesti savo valią kitoms tautoms. Mes čia norime tik taikos ir savo senų papročių".

LONDONAS SU MASKVA FABRIKUOJA GANDUS

ROMA. VII. 21. ELTA. Romoje ko griežčiausiai paneigiami Reuterio, pasiremiant Maskvos radijo žinia, išplatinti gandai apie tariamą atentatą prieš Dučę vieno karinio parado metu. Tuo pat metu Romoje nurodoma, kad per ką tik įvykusį Bulgarijos valstybės vyrų lankymąsi kiekvienas galėjo įsitikinti, jog Mussolinis yra sveikas.

ŽUVO GEN. LANCELLE

BERLYNAS. E. Per kovas Rytuose žuvo, vadovaudamas savo divizijai, buvęs vyriausias SA vadas generolas majoras Lancelle. Tas nusipelnęs karininkas dalyvavo kaip pulko vadas pasauliniame kare ir gavo aukščiausią anuo metu vokiečių karininkams už narsumą duodamą pasižymėjimo ženklą — ordiną „pour le merite".

Sovietai neišleidžia suomių pasiuntinybės narių

HELSINKIS. VII. 21. ELTA. Kaip šiandien iš autoritetingų šaltinių pranešama, prieš kelias dienas sutartas išleidimas sovietų pasiuntinio ir pasiuntinybės narių negalėjo įvykti, kadangi paskutinėmis valandomis patirta, jog sovietai netesėjo savo pažado leisti suomių pasiuntinybei Maskvoje išvykti į neutralų kraštą. Sovietų pasiuntinys Orlovas ir akredituotieji pasiuntinybės nariai, taip pat apie 30 civilinių asmenų sulaikyti Helsinkyje, kol paaiškės suomių diplomatinių atstovų Sovietų Sąjungoje likimas.

PRESBURKAS. E. Slovakijoje įvestos dvi dienos be mėsos. Trečiadieniais ir penktadieniais mėsa visiškai neparduodama. Dešrų ir sūdytos mėsos pardavimas nedraudžiamas.

AMSTERDAMAS. E. Britų admiralitetas praneša, kad nuskandintas britų pagalbinis laivas „Lady Somers". Iš 175 vyrų įgulos 138 žmones išgelbėjo vienas ispanų laivas.

BRONIUS DAUNORAS

Politinė parkerio istorija

Temstant į Vileišio aikštę būdavo suvaromi „nenugalimosios armijas" naujokai. Dienos metu čia rikiuodavosi tik seni, politiškai jau užgrūdinti, kareiviai. Jie politrukų buvo įdresiruoti, kaip turi elgis, jei koks lietuvis „šnipas" paklaustų apie Sovietų gyvenimą, apie kolchozus. Tuo tarpu naujokų išsilavinimas, fizinė išvaizda, o dar daugiau apdaras kiekvienam šiek tiek galvojančiam praeiviui pasakydavo apie šios armijos „nenugalimumą" ir gerovę krašto, kuriame dieną ir naktį šviečia tėvo Stalino saulė. Lietuvoje kol kas naktimis dar Stalino saulė nešviesdavo, todėl ir naujokus raudonarmiečius tekdavo apmokyti tamsos priedangoje, kad praeiviai nematytų to baisaus skurdo.

Vieną vakarą, kai naujokai jau buvo aikštėje, vadinas, gerokai sutemus, ėjau Aukštaičių gatve. Aikštės kampe stovėjo keli statybos darbininkai, žiūrėdami į praeinančius naujokus. Stabtelėjau ir aš prie jų.

— Na, ir kareiviai! Žiūrėk, vienas su pusbačiais, kitas su brezentiniais batais, vienas be milinės, kitas be diržo. Mūsų kariai prieš tuos driskius atrodo kaip tikri generolai, — kalbėjo vyresnio amžiaus darbininkas, kurio kailinių apikaklėje mirgėjo geltonos piūvenos.

— Jei visi kareiviai turėtų diržus, batus, tai iš ko mes jau antras mėnuo statytume paradams estradas, ir kur gautume tiek popieriaus visoms miestų ir kaimų tvoroms ir sienoms rinkiminiais plakatais nuklijuoti? — gana balsiai juokavo antras darbininkas, pažastyje pasikišęs didoką termosą.

Džiugu ir malonu buvo girdėti tokį darbininkų pasikalbėjimą. Ir tie darbininkai matė, kokia ta nenugalimoji armija, matė tą begėdišką melą, matė, kaip žydai ir žydberniai darbininkų vardu griovė tai, kas brangu tėvynei, artima ir miela tikram lietuviui darbininkui.

Dar porą linksmų sakinių raudonarmiečių vardu pasiuntę ir perėję skersai gatvę, darbininkai užėjo į čia pat esantį alaus barą. Nusekiau ir aš. Begeriant man pirmąjį alaus stiklą, iš kito kambario atsvyravo jau gerokai įkaitęs jaunas, paraudusiomis akimis vyrukas. Rankose laikė jis tamsios spalvos plunksnakotį.

— Ponai draugai, kas nori su manim šiame bare gerti, tas pirkite už trisdešimt rublių mano parkerį! — siūlė įsilinksminęs vyras, demonstruodamas gerąsias plunksnakočio savybes. Laikrodžių ir panašių plunksnakočių kainos tuo metu Lietuvoje jau buvo pasakiškos, todėl nenuostabu, kad linksmąjį pardavėją tuojau apstojo keli pirkėjai. Jaučiau, kad rytoj išsimiegojęs plunksnakočio savininkas šio savo biznio gerokai gailėsis, nes neturės kuo į buhalterines knygas skaitmenų žymėti ar kokių nors kvitų išrašinėti. Ilgai negalvojęs, parašiau tokį raštelį: „Grąžinusiam 30 rublių ir šį raštelį, kiekvienu metu privalau atiduoti plunksnakotį". Apačioje pasirašiau ir nurodžiau savo darbovietę ir gyvenamąją vietą. Šį raštelį ir tris Lenino naujai atspausdintas galvas įdaviau pardavėjui, paimdamas iš jo plunksnakotį.

Nenorėdamas klausyti pirkėjų priekaištų ir pardavėjo pagyrų, iš baro tuojau išėjau. Mano nujautimas, kad plunksnakočio savininkas greit jo pasiges, išsipildė. Kitą dieną jis jau buvo užėjęs į mano darbovietę ir porą kartų į mano butą, bet nei vienur, nei kitur manęs nerado, nors ir šen ir ten raštelyje pažymėtieji adresai buvo teisingi. Tačiau greičiau jis paparčio žiedą žiemos metu būtų radęs, negu mane ir savo plunksnakotį, nes ir vienas, ir kitas tuo metu jau buvome čekistų malonėje NKVD rūmų II aukšte.

Daug litrų kalėjimo runkelių buvau suvalgęs, gerai jau patyręs, kaip laikytis čekistams tardant, nes tardymas buvo galutinai baigtas, ir laukiau „teismo", ruošiaus išvykti į tolimus kraštus. Daugelio mano kameros kolegų studentų tardymai taip pat buvo baigti, ir visi rūpinomės, ką pasikviesti vieninteliam ir paskutiniam pasimatymui. Sunkiau buvo pasirinkti tiems, kurie turėjo motiną ir žmoną, arba motiną ir sužadėtinę. Tuo klausimu kameroje kildavo aštrios diskusijos... Rūpinomės taip pat maišais ilgai kelionei, į kuriuos reikės sukrauti tiek mantos, kad užtektų 8 metams... Žinojome, kad administracinių teismų norma yra 8 metai. Labai retai kam kliudavo kitoks skaičius.

Vieną gražų gegužės vakarą, tik pasibaigus utėlių gaudymo valandėlei, buvau nuvestas į kalėjimo tardymo skyrių. Maniau, kad mano byloje, o ji, rodos, buvo net 68 psl., rado kokį nors lapelį, kuriame trūko parašo, todėl į tardymo kamerą įėjau nieko bloga negalvodamas.

Ankštoje kameroje radau du tardytojus: kariškai apsirengusią liesą, aukštą, rudais plaukais moterį ir juodbruvį, pailgaveidį raudonarmietį karininką. Nei vieno, nei kito išvaizda nieko gera nežadėjo.

— Sėsk, — tarė man rusiškai moteris tardytojas, koja pastūmusi kampan taburetę.

Karininkas, iš portfelio išėmęs mano seną bylą ir ją vartydamas, pusbalsiai kalbėjo rudaplaukei:

— Retas paukštelis, vos vos mums nepraslydo. Jo senoje byloje nėra nė vieno sakinio apie „parkerį"... Na, bet šį kartą mes jį jau turime...

— Žinai, kas tavęs laukia dar šią naktį, jei mums tuojau čia visko teisingai nepapasakosi, — artėdamas prie manęs ir pirštu grūmodamas rėkė raudonarmietis tardytojas.

— Sausio mėn. 10 d. „Aušros" bare įdavei vienam slaptos organizacijos karininkui laišką, stambią pinigų sumą ir paėmei iš jo parkerį, kuriame vietoje rašalo taip pat buvo iš užsienio gautas slaptas laiškas. Šiandien tuojau mums viską papasakosi, kokiai slaptai organizacijai priklausei tu ir tavo sėbras — atsargos karininkas, koks turinys buvo to laiško, kurį radai parkeryje, ir kaip vadinasi toji organizacija, kurios tuo laiku slaptažodis buvo „parkeris". Matai, kaip mes viską puikiai žinome. O tu, svolačius, tikėjaisi apgauti tokią įstaigą kaip GPU. Šį kartą mes su tavim jau ilgai nesivozosim. Už tokius darbelius ne mes, bet kariuomenės teismas trumpą užmokestį duoda... Tik tavo nuoširdus ir atviras prisipažinimas gali dar šiek tiek sušvelninti bylą. Tu privalai pagalvoti apie savo šeimą, nes žmona, matyt, negalėdama išmaitinti vaikų, nuolatos varsto NKVD duris, prašydama tave paleisti. Bet juk dėl tavo vaikų ar dėl žmonos mes negalime paleisti tokio užsispyrusio nusikaltėlio, kaip pats, — kalbėjo raudonasis tardytojas, taip paruošdamas dirvą mano prisipažinimui.

Supratęs pagaliau, ko iš manęs norima, nupasakojau plunksnakočio istoriją taip, kaip iš tikrųjų buvo, nuo a iki z. Kai jau bandžiau sakyti, kad jokio laiško niekam neperdaviau ir gautame plunksnakotyje taip pat nebuvo laiško ir apie jokias slaptas organizacijas nieko nežinau, tardytojo nervai neišlaikė, ir jis pašoko lyg įgeltas:

— Pasakų mums nereikia! Mes žinome, kas ten buvo ir ką gavai. Ne iš piršto viskas išlaužta. Paskutinį kartą sakau tau žmoniškai, sakyk organizacijos vardą, laiško turinį ir bendradarbių pavardes, o jei ne, tai tuojau kitaip pakalbėsime, — jau atsistojęs rėkė tardytojas. Tuo tarpu raudonplaukė moteris, tardytojo žodžiams patvirtinti, spustelėjo skambučio mygtuką. Netrukus į kamerą įėjo du plačių pečių civiliškai apsirengę vyrai. Moteris, šyptelėjusi tardytojui ir užsirūkiusi papirosą, išslinko iš kameros. Likome keturiese: tardytojas, du budeliai ir aš. Tardymas prasidėjo iš naujo, tik šį kartą jau „kietais argumentais"...

— Pažįsti šį parašą, — kyštelėjo man po pat nosim mašinėle rašytą lapą, kurio apačioje pažinau žmonos parašą. — Tavo žmona per tardymą prisipažino, kad tuoj, kaip buvai suimtas, kažkokie atsargos karininkai keletą kartų buvo atėję į tavo namus, ieškodami tavęs ir kažin kokio „parkerio", apie kurį ji nieko nežinanti. Tą patį parodė ir tarnaitė.

KRONIKA

IŠVEŽTIEJI IR DINGUSIEJI

Iš Kauno ir Marijampolės apskričių iki šio laiko išvežtųjų į SSSR įregistruota apie 6634, nesurastų politinių kalinių per 1700, laisvų politinių kalinių 301.

KOMITETAS POLITINIAMS KALINIAMS, TREMTINIAMS IR NUKENTĖJUSIEMS NUO KARO ŠELPTI

Sėkmingiau organizuoti visuomenės talkininkavimui politiniams kaliniams, tremtiniams ir nukentėjusiems nuo karo šelpti prie L. Raud. Kryžiaus Vyr. Įgaliotinio Įstaigos susidarė laikinasis komitetas polit. kaliniams, tremtiniams ir nukentėjusiems nuo karo šelpti. Jo žinioje yra visos iki šiol prie Raud. Kryžiaus veikusios sekcijos.

Kaip patirta, norima sušaukti buv. politinių kalinių suvažiavimą.

ATGAIVINTA „VALGIO" BENDROVĖ

KAUNAS. VII. 21. ELTA. Visuomeninio maitinimo „Kauno Valgio" ir „Vilniaus Valgio" trestai panaikinami. Atstatoma akc. b-vė „Valgis" ir leidžiama tęsti jos veiklą toliau. Bendrovė tvarkosi savo anksčiau veikusiais įstatais. Sudaryta laikinoji akc. „Valgio" b-vės valdyba, į kurią įeina ats. plk. A. Zubrys, K. Kleiva, P. Gavėnas, Br. Užumeckas ir A. Reventas.

Kauno ir Vilniaus „Valgio" trestai turimus statutinius fondus, visas įmones, prekių atsargas, transporto priemones bei kitokį turtą balanso kainomis turi perduoti valdyti ir tvarkyti akc. „Valgio" b-vei.

PAŠTO IR TELEFONO - TELEGRAFO TARIFAS

KAUNAS. VII. 21. ELTA. Visiems pašto viršininkams, telefono - telegrafo ir radijo stočių viršininkams ir pašto agentūrų vedėjams pranešama, kad iki šiol Lietuvoje veikęs TSRS pašto, telefono, telegrafo ir radijo tarifas nuo liepos 21 dienos panaikinamas ir jo vieton įvedamas veikęs iki 1940. VI. 15 d. pašto, telefono-telegrafo ir radijo tarifas.

Imant pagal minėtą tarifą mokestį, reikia imti tiek kapeikų ir rublių, kiek jame pažymėta centų ir litų. Pavyzdžiui, jei tarifo pažymėta už paprastą užmiestinį laišką iki 20 gr. 30 ct, tai reikia imti 30 kapeikų, jei atvirukas su pašto ženklu kainuoja 20 ct, tai už jį reikia imti 20 kapeikų, jei už 100 litų persiuntimą tarife pažymėta 75 centai, tai už persiuntimą 100 rublių reikia imti 75 kapeikos ir t. t. Panašiai reikia elgtis su telefono, telegrafo ir radijo mokesčiais.

ATLEISTI BUV. RYŠIŲ VALDYBOS SPECSKYRIAUS TARNAUTOJAI

KAUNAS. VII. 21. ELTA. Buvę Ryšių Valdybos specskyriaus tarnautojai nuo š. m. liepos 1 d. laikomi iš tarnybos atleisti, nes Pašto Valdybai tokie skyriai bus nereikalingi.

Atleidžiamiesiems buvusiems Ryšių Valdybos tarnautojams kompensacijos neišmokamos, kol tuo reikalu bus išleisti atitinkami įstatymai.

PINIGAI RASTI SIUNTINIUOSE IŠ SOV. SĄJUNGOS, KONFISKUOJAMI

KAUNAS. VII. 21. ELTA. Rasti gautuose iš Sovietų Sąjungos siuntiniuose pinigai turi būti konfiskuojami ir įrašomi į pašto pajamas. Apie tai reikia pažymėti nurašomuose aktuose.

VYTAUTO DIDŽIOJO KULTŪROS MUZIEJUS VĖL ATIDARYTAS

Vytauto Didžiojo Kultūros Muziejus, kurį laiką buvęs uždarytas, nuo liepos 23 d. vėl atidarytas publikos lankymui. Be M. K. Čiurlionies ir kitų Lietuvos menininkų kūrinių, muziejuje eksponuota vakarų Europos žanrinė bei peizažinė XVI—XVIII amž. tapyba.

UGNIAGESIŲ ORGANIZACIJOMS

Pranešama ugniagesių organizacijų žiniai, kad, atitinkamų valdžios organų sutikimu, ugniagesiams yra leidžiama dėvėti ankstyvesnę, t. y. prieš **1940 m. birželio mėn. 15 d. vartotą uniformą** su antpečiais ir vyresniškumo ženklais.

Patvirtinta laikinoji Ugniagesių Organizacijų Sąjungos valdyba šios sudėties: pirmininkas — ats. plk. ltn. Motiejus **Karaša**, vicepirmininkas — ats. plk ltn. Vitalis **Baltrimas**, sekretorius — Jonas **Vilčinskas**, nariai: Leonas **Normantas** ir ats. ltn. Leonidas **Paulauskas**.

Lietuvos Ugniagesių Organizacijų Sąjungos Valdyba

Kaunas, 1941 m. liepos mėn. 19 d.

Taip pat telefonu nakties metu į tavo butą skambino tipas, kuris prie telefono kviesdavo tave ir kartodavo vieną žodį — „parkeris". Dar tau maža įrodymų! O čia šitai parodymai ir prisipažinimas šnipo, kuriam pats perdavei pinigus ir laišką ir gavai „parkerį" su slaptais raštais, — parodė man tardytojas antrą mašinėle rašytą lapą, kurio gale buvo neišskaitomas parašas.

Nežinojau, kaip toliau laikytis ir kaip teisintis tokioje keblioje byloje. Laimei, matyt, labai skubiam „darbui" abu budeliai buvo iškviesti kito tardytojo. Tik prieš jiems išeinant tardytojas liepė uždėti man ant rankų „apyrankėlę"... Kurį laiką tardytojas vartė bylas, ir kameroje buvo visiškai tylu. Už sienos girdėjosi juokas ir linksmi bolševikų tardytojo žodžiai:

— Ot bravo, ot vyras, nors kartą teisybę pasakei...

Mano tardytojas, porą kartų perėjęs kamerą, stabtelėjo prie manęs ir paklausė:

— Rūkai?

— Rūkiau, bet dabar neturiu iš ko nusipirkti tabako, nes visus mano pinigus, kuriuos perėmė iš manęs kalėjimo administracija, pavogė.

— Kas pavogė? — griežtai paklausė tardytojas.

— Nežinau. Kalėjimo viršininkas, atėjęs į kamerą, pranešė, kad pinigai pavogti. Vėliau paaiškėjo, kad laikrodis ir tas paslaptingasis plunksnakotis, dėl kurio jūs čia man naują bylą sudarėte, taip pat pavogti, — pasakojau šiek tiek nusiraminusiam tardytojui.

— Mūsų santvarkoje niekas nedingsta. Mes viską greit išaiškinsime.

Paėmęs lapelį popieriaus, pasižymėjo mano kameros numerį, vardą, pavardę, tėvo vardą, dingusių pinigų sumą ir, siūlydamas man visą dėžutę „Regatos", žadėjo greit surasti pavogtus pinigus. Už papirosus padėkojau, sakydamas, kad jau atpratau rūkyti ir jei rūkau, tai tik per tokius tardymus, kaip kad šios nakties...

— Žinote... — kažką buvo bepradėjęs tardytojas sakyti, bet tuo metu į kamerą įėjo rudaplaukė moteris ir čekistas žydas. Mano tardytojas, priėjęs prie manęs, jau vėl pakeltu tonu pradėjo šaukti:

— Jei šiandien nenori teisybės pasakyti, pasakysi ją rytoj, mes jau turime praktikos...

— Kaip tai nenori sakyti, — įsiterpė žydas čekistas, — per daug jūs čia poniškai su juo elgiatės. Tardymo metu jis dantyse papirosą laiko.

Žvilgterėjęs į mano surakintas rankas, jis taip kirto kumščiu man į žandą, kad dantyse liko tik tiek papiroso, kiek buvau įsikandęs. Dar po kelių klausimų ir keismažodžių, tardymas šį kartą buvo baigtas. Kai išvedė mane į kalėjimo kiemą, jau aušo. Prie vartų stovėjo prikrauta „žalioji girelė" (kalėjimo autobusas), apie kurią zujo keli prižiūrėtojai.

Sunku buvo suprasti, ar tai buvo naujas transportas, ar senieji politiniai kaliniai, „po teismo" pakraunami Sibiran.

Lipdamas vingiuotais koridoriaus laiptais, spiaudyklėn išspioviau likučius tardytojo dovanoto papiroso ir paskutinio žydo čekisto smūgio išmuštą dantį...

Abejoju, kad ir tikrasis plunksnakočio savininkas, kurį sausio mėn. pradžioje palikau alaus bare, po „politinės plunksnakočio bylos" šiandien, jei dar gyvas, turėtų visus dantis.

Gumos milijonieriai

IŠ KELIAUTOJO UŽRAŠŲ

Mes vėl buvome atvykę į Manaos, į vietą, įsiterpusią vidury neištirtų miškų, prie Rio Negro vandenų. Prieš kiek laiko daugelis buvo įsitikinę, kad Manaos per trumpą laiką pralenks New Yorką ir Chicagą: taip smarkiai buvo užsimota šį uostą iškelti į didžiųjų pasaulio miestų eilę. Tarp pelkių ir neįžengiamų miškų milžino šuoliais augo modernus miestas su visais civilizuoto pasaulio privalumais ir smulkmenomis, apie kurias daug Europos didmiesčių turėjo tik miglotą supratimą. Guma buvo tas dievaitis, kuriam visi lenkėsi ir mokėjo duoklę.

O dabar? Dabar mes sėdime ten pat ir likę pastatai dingsta žolėse. Medžiai užsikarіauja naujas pozicijas tarp išblėsusių namų ir greit iš miesto neliks nieko, kas galėtų patraukti smalsaus keliautojo akį. Tiesa, uoste dar išsirikiavę daug apšepusių laivų, kuriuos baisu pajudinti, kad nesubyrėtų į dulkes. Uoste viešpatauja ramybė ir klaikiai supurto naujai išplaukiančio laivo sirena. Taip, gyvenimas dar plazda, bet, deja, ne toks, koks buvo užsimotas.

Vakare atsidūrėme Rio Negro bare. Be mūsų, ten buvo pusė tuzino Dievo valiai paliktų europiečių. Jie pasakojo apie laimingąjį laikotarpį, apie operų premjeras, kurios nedaug skyrėsi nuo Paryžiaus panašių pastatymų. Dabar operos rūmuose raitosi gyvatės. Jos tingiai snūduriuoja, tropikų saulės kaitinamos. Jie pasakojo taip pat apie gumos rinkimą, pelningą dalyką, kuris per kelias dienas atnešdavo didelį turtą. Tiesa, tas darbas nebuvo iš lengvųjų: tekdavo kovoti su gyvatėmis, moskitais, tigrais ir indėnais. Daug mėnesių jie nematydavo nieko kito, kaip mišką ir pavojinguosius sutvėrimus. Dėl to, grįžę jie skęsdavo prabangoj: batų valytojams mokėdavo gryno aukso gabalais, cigaretus užsidegdavo degančiais popieriniais pinigais, o moterys maudydavosi sekte.

Gumos rinkėjai uždirbdavo dešimtis ir šimtus tūkstančių ir turėdavo gerokai sukti galvas, kad galėtų tokią sumą išleisti. Dabar, atsiminę praeitį, buvę rinkėjai keikia anglus, kurie atėmė iš jų pragyvenimo ir kvailos prabangos šaltinį, sugalvodami gumos medžius auginti savo kolonijose.

Šen ten apylinkėje išmėtyta vargingų lūšnelių. Jose gyvena buvusiųjų gumos rinkėjų palikuonys, kurie džiaugiasi atsitiktinai uždirbdami vieną kitą skatiką. Iš buvusios jų didybės neliko nė ženklo, ir tik prie vyno stiklo jie prisimena netolimą praeitį.

Keliaudami toliau Xingu upe, priplaukėm didelę sodybą. Kadangi toliau plaukti nebuvo saugu, nutarėm pernakvoti. Šeimininkas buvo senas, solidus vyras, gyvenąs su dukterimi ir keletu čiabuvių. Seniau šeimininkas buvo pramintas „Xingu karaliumi", bet, deja, tai buvo prieš kelis dešimtmečius, ir iš buvusio turto jau telikę dygūs prisiminimai. Duktė mokėsi Londone ir Lozanoj, ir gumos katastrofa nutraukė besišypsančio gyvenimo siūlą. Išvažiavo į Europą pirmąja klase, grįžti teko trečiąja, tarp apiplyšusių emigrantų, purvinu laivu.

Daug kas Šiaurės Brazilijoj laukia sugrįžtant senųjų gerųjų laikų. Žmonės atsidavė likimui ir šventai tiki, jog jis bus gailestingai. Mums, mačiusiems griuvėsių vaizdą, tai atrodo nesuprantama, net keista. Tačiau čiabuviai to negali ir negalės užmiršti: tikės permainą, naują, pinigais grįstą, gyvenimą.

TELŠIŲ „ALKOS" MUZIEJAUS MENO TURTAI

išliko nepaliesti. Visa, kas į muziejų buvo atgabenta, yra tvarkoje.

KAUNO MIESTO IR APSKRITIES DARBO INSPEKCIJA RENKA ŽINIAS APIE DIRBANČIUS PRAMONĖS ĮMONĖSE

KAUNAS. VII. 21. ELTA. Pramonės įmonių, kuriose yra Kauno miesto ir apskrities ribose, laikytojai ar vedėjai įpareigojami neatidėliojant praneš i Kauno miesto ir Apygardos Darbo Inspekcijoms (Poškos g. 13, II aukšt., tel. 23526 ir 27373) veikiančių įmonių laikytojų pavardes ar pavadinimus, adresus (tel. nr.), darbininkų skaičių ir atsakingojo įmonės vedėjo vardą ir pavardę.

KAUNAS. VII. 21. ELTA. Kauno miesto Darbo Inspekcija yra Poškos g. 13, II aukšt. Inspektoriaus tel. 22476, raštinės — 23526.

Kauno Apygardos Darbo Inspekcija yra ten pat. Inspektoriaus tel. 25457, raštinės — 27373.

Roosevelto raštas kongresui sukėlė visą komentarų audrą

NEW YORKAS. VII-22. ELTA. Associated Press praneša, kad

Rooseveito raštas kongresui sukėlė visą komentarų audrą.

Nepriklausomas senatorius Norris pareiškė abejojimo dėl Roosevelto siūlymo prailginti karo tarnybos laiką. Demokratų senatorius Smithas bendrai pasisakė prieš visą Roosevelto rašto turinį ir pareiškė pageidavimo žinoti, kas iš tikrųjų Jungtinėms Valstybėms gresia. Atstovų rūmų narys respublikonas Tinkhamas Roosevelto rašto proga pareiškė, kad kraštui duoti pasižadėjimai turi būti išlaikyti, nes ką gi turės manyti jaunimas apie vyriausybę, kuri nesilaiko duotų pažadų.

Atstovų rūmų karinės komisijos pirmininkas May įteikė įstatymo projektą numatantį karinės tarnybos laiką prailginti iki 6 mėnesių ir įtraukti tautinės gynybos reikalui naujus kariuomenės kadrus. Karinės senato komisijos narys demokratas Thomas taip pat įteikė pasiūlymą, kad kongresas paskelbtų tautą esant sunkioje būklėje, ir tuo būtų automatiškai prailgintas karo tarnybos laikas.

VAŠINGTONAS. E. Senatorius Wheeleris kalbėdamas senate reikalavo išsiųsti iš Jungtinių Valstybių „britų agentus" ir karališkuosius pabėgėlius. Wheeleris pareiškė, jog britų propagandistai raginą siųsti Amerikos kariuomenę į karą ir reikalaują, kad kongresas „atliktų savo pareigą įstoti į karą". Anot Wheelerio, ministeriai Knoxas, Ickes, Stimsonas ir Wickardas paremia britų imperijos propagandą ir šmeižia pulkininką Lindberghą.

SOVIETAI GAVO LEIDIMĄ PASISTATYTI VAŠINGTONE GALINGĄ RADIJO STOTĮ

VAŠINGTONAS. E. Laikraščio „Evening Star" žiniomis, Jungtinių Amerikos Valstybių vyriausybė davusi rusų ambasadoriui Umanskiui leidimą dabar Vašingtone pastatyti galingą trumpųjų bangų radijo siustuvą, kurio pagalba jis galės betarpiai susisiekti su Maskva ir pasikeisti informacijomis.

Kaip vokiečių spauda komentuoja Stalino paskyrimą gynimo komisaru

BERLYNAS. E. Vokiečių spauda Stalino paskyrimą krašto gynimo liaudies komisaru vadina tolimesniu Sovietų Sąjungos pakrikimo ir didėjančio moralinio irimo įrodymu. „Montag" rašo, kad Stalinas šiąja priemone duoda pagrindo manyti, kad jis numato bolševikų gynybos srityje didėjantį chaosą. Jis bando dabar sukurti karinės ir politinės diktatūros vienumą. Stalinas dabar jau deda vilti į vyrų, moterų ir vaikų mobilizaciją. Jau dabar tarp karinių rezervų maišosi moterys ir vaikai, kuriuos sovietų maršalai beveik be jokio apmokymo meta į kovas. Timošenkos paskyrimą Stalino pavaduotoju laikraštis aiškina kaip pakartotiną Vorošilovo nusiūmimą, ir nevertinimą Budionno sugebėjimų.

SPORTAS

RYT FUTBOLO RUNGTYNĖS

Ryt, liepos mėn. 23 d., Kūno Kultūros Rūmų stadione įvyks įdomios futbolo rungtynės tarp dviejų rinktinių. Privalo atvykti šie žaidikai: Činikas, Skalskis, Dargis, Jankauskas, Geležiūnas, Kaminskas, Grabašius, Šlyžius, Gelažius, Dzindziliauskas, Kersnauskas, Šopys, Deltuva, Brazauskas, Galvičius, Koženiauskas, Tėvelis, Nevinskas, Penkauskas, Andriuškevičius, Paberžis, Baltrimavičius, Jankauskas, Adomavičius, Jeršovas, Bužinskas, Čepavičius, Jaškevičius, Skeivys, Paulauskas, Langevičius ir Ganusauskas.

Pertraukos metu įvyks 3.000 m bėgimas su kliūtimis. Dalyvaus: Vietrinas, Kalpokas, Jurgutis, Saldaitis, Šulcas, Galinis ir kt. Rungtynių pelnas skiriamas nuo karo nukentėjusiems šelpti.

Trumpai iš užsienio

— Iš Tokio pranešama apie naują pasaulio rekordą sunkumų kilnojime. Devyniolikametis vidutinio svorio kilnotojas Kanemura rovimo veiksme pasiekė 122,5 kg. Ligšiolinis rekordas priklausė egiptiečiui Khadr el Touny — 122 kg, pasiektas 1938 m.

— Vokietijos futbolo meisteriu, kaip žinome, tapo Rapid, įveikęs FC Schalke 4:3. Trečią vietą pelnė Dresdeno SC, neįdomioj kovoj Vfi Koeln 4:1 (2.0).

— Tarpvalstybinės dviratininkų rungtynės Vokietija — Šveicarija pasibaigė vokiečių pergale 7:5. Puikiai pasirodė šveicaras Heimannas.

— Danų rankinio sąjunga iki šiol naudojo savo taisykles, kurios žymiai skyrėsi nuo tarptautinių. Bet dabar rankinio sąjunga nutarė pereiti prie tarptautinių taisyklių.

— Lengvatletė Kirchhoff Kasselyje nušoko į tolį 5,85 m. Tai yra geriausia moterų pasekmė šių metų sezone.

„Žaibo" spaustuvė Kaune, Duonelaičio 24; tel. 26616

L. Raudonojo Kryžiaus ekspedicijos veikla Minske

Kuriais keliais buvo vežami lietuviai tremtiniai

Kaip jau buvo skelbta, šio mėn. 1 dieną, Minske ir Molodečnoje buvo įkurti Raudonojo Kryžiaus ištremtiesiems punktai aprūpinti maistu ir pirmos pagalbos reikmenimis; Minsko punktas, be to, — ir susisiekimo priemonėmis.

Minko gelbėjimo punktas 18 dieną likvidavosi ir visas jo personalas sugrįžo, nes paaiškėjo, kad tolimesnis to punkto buvimas būtų beprasmis. Molodečnoje punktas dar veikia.

Ekspedicija (jos vadovas buvo p. St. Vasiliauskas, Vilniaus R. K. skyriaus talkininkas) patyrė štai ką (suglaustos žinios).

Ekspedicija išvyko iš Vilniaus dviem autobusais. VII-10 buvo ištirtas kelias Vilnius — Minskas ir Minskas — Orša ir Minskas — Bobruiskas.

Oršos kryptimi buvo nuvažiuota ligi pat Oršos (sustota 6 km nuo Oršos, nes Oršoj tada dar vyko mūšiai), o Bobruiske — iki Červenės, suimtųjų šaudymo vietos.

Iš apklausinėjimo nustatyta, kad Bobruisko kryptimi ešalonai su ištremtaisiais nėjo. Šita kryptimi buvę vežti tik belaisviai. Vietinių gyventojų žiniomis, prie Červenės buvo sušaudyti apie 45 kaliniai. Kas buvo sušaudyti, nežinia. Juos palaidoję totorius Krinickis papasakojęs, kad sušaudytieji buvę gerais ir prastais rūbais apsirengę, jie buvę palaidoti dviejose duobėse, 3 km už Červenės.

Važiuojant į Oršą, patirta, kad šia kryptimi ešalonai su išvežtaisiais ėjo. Ešalonai pro stotis praeidavę labai greit ir nesustodami. Ties Smoleničiais ešalonai buvę sustoję. Krupkų lietuvių kolonijoj (ten yra pasilikę nuo Didžiojo karo apie 60 lietuvių šeimų) patirta, kad, sustojus ešalonui, buvusios lietuviškai giedamos šventos giesmės. Gyventojai davę vežamiesiems vandens, nors sargybiniai ir draudę duoti.

Borisove esą buvę kažkokie ešalonai su žmonėmis. Tiems žmonėms davę valgyti, gerti ir net nusipirkti produktų žemomis kainomis. Pro Kolodišče stotį praėję labai daug ešalonų su žmonėmis. Žmonės matę pro Borisovą praeinančius ešalonus VI. 23—26 d., o vėliau ešalonai nebėję.

Geležinkelio stotyse tikslesnių žinių nepasisekė gauti ,nes apie šiuos ešalonus nepasilikę žinių; buvusios atžymėtos tik atėjimo ir išėjimo datos, o geležinkelininkų daugumas išbėgioję.

Daroma išvada, kad ešalonai bus nuėję toliau, Rusijos gilumon. Toji išvada daroma iš to, kad pro Borisovą paskutinis ešalonas praėjo VI. 26, o gelež. tiltas už Smolensko buvo susprogdintas tik 28 ar 29 d. Čekistams, kurie labai skubėjo su tais ešalonais, galėjo pavykti juos nugrūsti gana toli.

Ši išvada paremiama dar ir liudytojų parodymais. Doc. Pakuckas iš Vilniaus, grįždamas iš Maskvos, matęs tarp Smolensko ir Minsko ešalonus, prasilenkiančius su jo traukiniu. Ešalonai nesustodavę, buvę su užkaltais langais. Minsko geležinkelininkas, Popovičių stoty papasakojęs, kad grįždamas iš Novosibirsko už Maskvos sutikęs ešalonus su nerusiškai kalbančiais žmonėmis. Vagonai buvę atidaryti, buvę leista išeiti nusipirkti.

Molodečnos geležinkelininkai papasakoję, kad dalis ešalonų iš N. Vilnios nuėję Polocko link. Pil. Kiryk tvirtinęs, kad per Polocką buvę vežami ešalonai su lietuviais Leningrado link. Ten buvę vežami tik vyrai.

Šios ekspedicijos buvo ieškomi taip pat ir vaikai, bolševikų išvežti iš Druskininkų pionierų stovyklos. Kur tie vaikai yra nuvežti, nustatyti nepavyko. Toločine gail. sesuo pasakojusi, kad Borisove apie birželio 26 d. ji mačiusi 4—5 vagonus įvairių tautybių vaikų. Buvo kalbama, kad tie vaikai vyksta į Orlo ir Ivanovo gubernijas.

Gandai apie ešalonų deginimą, sprogdinimą, išvežtųjų persodinimą Minske iš ešalonų į autobusus ir sušaudymą — nepasitvirtino.

Šia proga tenka pabrėžti, kad iš vokiečių karinės valdžios ekspedicija yra patyrusi ko didžiausį palankumą: visur buvęs parodytas nuoširdumas, buvę stengiamasi padėti ir žiniomis ir priemonėmis, net skysto kuro buvo veltui duodama.

Kodėl pasitraukė Duff Cooperis

BERLYNAS. E. Ryšium su Anglijos informacijų ministerio pasikeitimu vokiečių spaudoje pastebima, kad Duff Cooperio pasitraukimą yra iššaukęs ne tik jo asmeninis nesugebėjimas, bet ir pastatymas jam tokių uždavinių, už kurių nesimato jokios idėjos ir jokio tikslo, kuris galėtų anglų tautą sujungti.

Laikraštyje „Deutsche Allgemeine Zeitung" rašoma, jog visiškai netenka stebėtis, kad tokiomis aplinkybėmis Duff Cooperis turėjo nebetikti propagandos ministerio vietai. Taip pat ir jo įpėdinis nesugebėsiąs sugalvoti jokių patraukliu šūkių. Šiuo metu Churchillis esąs sunaudojęs jau ketvirtą informacijų ministerį, ir pagaliau supykęs jis paskyrė savo asmeninį sekretorių tam, kad žmonės žinotų, jog, taikydami į Duff Cooperio įpėdinį ministerį Brackeną, jie puolą patį Churchillį. Dabar Churchillis, visiškai taip, kaip ir Stalinas, turi pats už savę atsakyti.

„Berliner Boersenzeitung" pažymi, kad Duff Cooperis jau iš pat pradžios dirbęs bergždžią darbą. Prieš Vokietijos karinius ir politinius laimėjimus jis nebesuradęs jokios kitos priemonės, kaip tik melą. Tarp kitko, kaip pastebi laikraštis, Churchillis ir šią progą išnaudojąs savo pozicijai sustiprinti, pritraukiant žmonių, kuriuos su juo riša draugiški arba giminiški ryšiai. Tuo būdu pasaulio viešumoje Churchillis vis labiau pasirodo kaip karo kurstytojas Nr. 1. Jo karas dar kartą aiškiai pasireiškiąs nauju staigiu posūkiu į protekcionizmą.

AMSTERDAMAS. E. Londono radijo žiniomis, generolas Wilsonas Sirijoje paskelbė apsiausties stovį.

Kaip rengiami naujieji prekybos kadrai

Ši šeštadienį baigs darbą pirmoji naujai parengtų prekybininkų laida. Kursų laikas — tik dvi savaitės, todėl jų lankytojams tenka gerokai pasispausti. Miškų g. Nr. 1, kur vyksta kursai, sukinasi daug malonaus lietuviško jaunimo. Kaip pareiškė kursų vedėjas, kursais susidomėjimas buvo nepaprastas. Iš tolimiausių Lietuvos kampų jaunieji, įsidėję dviem savaitėm maisto, pluošė pėsti į Kauną. Nors iš pradžių buvo nusistatyta į kursus priimti tik 40—50 asmenų, bet prašymų buvo paduota apie 600. Teko padidinti priimamųjų skaičių. Nepatekusieji net ašarodavo. Atranka buvo daroma, atsižvelgiant į mokslo cenzą ir kitus asmeninius savumus, reikalingus būsimiesiems prekybininkams. Esant lygioms kvalifikacijoms, pirmenybė buvo daroma partizanams. Dabar kursuose veikia trys grupės, kuriose yra apie 190 mokinių. Tarp jų yra abiturentų, buvusių policininkų ir kt.

Pagal kursų planą, kursantams reikia išklausyti 70 valandų iš penkių objektų: pardavimo technikos, prekybos organizacijos, prekybinio skaičiavimo, atskaitomybės, prekių pažinimo. Pamokų kasdien būna 6 val. Visą likusį laiką kursantai dirba namuose.

Kursuose dirbama rimtai. Daroma silpnesniųjų atranka. Viena grupė jau paleista namo. Vadovybė nusistačiusi neduoti kursų baigimo pažymėjimų silpnai sugebantiems skaičiuoti ar nepasižymintiems mandagumu, kaip netinkamiems prekybininko profesijai.

Kursuose dirba penki mokytojai, diplomuoti prekybininkai ar ekonomistai, prekybos mokyklos mokytojai.

Reikia manyti, kad naujieji prekybininkai savo darbštumu ir mandagumu sugebės laimėti tautos simpatijas.

Maj. Luetzowo eskadrilė numušė 1.072 priešo lėktuvus

BERLYNAS. VII. 21. ELTA. Suteikdamas majorui Luetzowui jo keturiasdešimtojo laimėjimo ore proga Ąžuolo Lapus prie Geležinio Kryžiaus Riterio Kryžiaus, Fiureris ypatingai pagerbė ir šio komodoro vadovaujamą ir laimėjimais ore pasižymėjusią naikintuvų eskadrilę. Daugelio didelių kautynių metu Rytų fronte ši eskadrilė pasiekė stebinančių laimėjimų. Jau liepos 2 dieną komodoras galėjo pranešti apie savo naikintuvų 326-tąjį laimėjimą ore ir apie 223 priešo lėktuvų sunaikinimą ant žemės. Eskadrilė ypatingai pasižymėjo liepos 7 d., visiškai sutriuškinusi vieną stiprų priešo bombonešių junginį, 27 sovietų kovos lėktuvams mėginus užpulti vieną lauko aerodromą, eskadrilė, vadovaujama savo komodoro, visus sovietų lėktuvus numušė per 15 minučių. Iki liepos 18 dienos Luetzowo naikintuvų eskadrilė Rytuose pasiekė 683 laimėjimus ore. Iš viso ši eskadrilė iki šiol yra numušusi 1.072 priešo lėktuvus per oro kautynes. Majoras Luetzowas birželio 28 d. numušė 27 priešo lėktuvą, po trijų savaičių jau pasiekė 40-tąjį laimėjimą ore.

Iš visos Lietuvos

ZARASAI

Nukentėję nuo karo vargingesnieji Zarasų gyventojai šelpiami per Socialinio Aprūpinimo Skyrių, kur išdalija iš miestiečių surinktąsias aukas ir vietos partizanų surinktą pamestą turtą labiausiai paramos reikalingiems.

Jau pradeda veikti savivaldybė, ligoninė, mokesčių inspekcija, kooperatyvas ir bankelis.

GULBINĖNAI

Pirmuoju ešalonu iš apylinkės išvežtos tik kelios šeimos. Į antrąjį sąrašą, neseniai atrastą, įtraukta net pusė kai kurių kaimų gyventojų. „Draugas" seniūnas į sąrašą buvo rūpestingai surankiojęs visus, kuriuos savo priešais laikė.

Pirmadienį, birželio 23 d., vietos aktyvistai iškėlė vėliavą, tačiau tuoj atsirado raudonųjų, kurie pranešė Vabalninko milicininkams. Šie atvažiavę sunkvežimiu pradėjo šaudyti į bėgančius beginklius žmones. Ir tik jų netaiklumo dėka pastarieji išliko gyvi. Vėliau buvo įsigyta ginklų (daugiausia medžioklinių šautuvų), suimti vietos komunistai. Žuvusių nėra. Sudeginti raudonieji nieko nesuspėjo.

Atvykę vokiečių kariai įtvirtino pastovią tvarką.

JOSVAINIAI

Didžiosios medžioklės metu iš Josvainių išvežtos ir dar negrįžo šešios šeimos.

Pirmieji vokiečių kariai pasirodė pirmadienį (VI. 23) apie 14 val. po stipraus susišaudymo su raudonaisiais, kurių rugiuose ir miškuose buvo pilna. Apie dešimt vokiečių mašina prasiveržė pro gausius raudonuosius į miestelį ir po pusvalandžio jį užėmė. Raudonieji gavo labai skubiai bėgti, todėl padeginėti neturėjo laiko. Iš vietinių pabėgo tik surviliškietis Bobinas ir baisogalietis Kislarauskas.

Nukentėjo tik bažnyčios stogas, viena troba ir trys klojimai. Žmonių niekas nežuvo.

Jau bėgančių bolševikų žiauriai nukankintas kan. Jonas Novickas Josvainiuose buvo išklebonavęs penkiolika metų. Jo rūpesčiu pastatyta gražioji Josvainių bažnyčia, kurioje liepos 18 dieną buvo įspūdingos pamaldos už jo vėlę. Žmonių buvo pilna bažnyčia — apie tūkstantį. Daugelis dalyvavusių priėmė komuniją.

PULGIS ANDRIUŠIS

PO MĖNESIO

Karštas birželio rytas. Prie maisto krautuvės ilgoje uodegoje žydelkos vos nesudraskė vienos moters, kuri pranešė apie prasidėjusį karą:

— Ui, tai manevres, prašoi uždaryt burnes!

Prieštaravimų pilnas namas, zenitinių trenksmų pilnas oras, dangus pilnas lėktuvų. Amžinos, pasigailėtinos atminties „valstiečių ir darbininkų" milicijos paregūnai stumdo praeivius. Kai vokiečių lėktuvai praskrenda Kauną, tada gedulingai pradeda vaitoti sirenos. Kiemų tarpuvartėse pametę galvas laksto žmonės su raudonais skarmalais, griebia už pakarpos praeivį, kad nėra aliarmo. O kai laidotuviškai sužviegia sirena, tai „tvarkdarys" dumia už kampo. Drąsus kaip žvirblis arba gaidys ant mėšlyno.

Pasinaudodamas milicininkų išsiblaškymu, nuburiuoju pas kaimyną teirautis. Kaimynas maudykliniais drabužiais kaitinasi balkone ir skaito knygą. Aiškus taikos meto ženklas. Net, rodos, nepatogu klausinėti apie karą.

— Kas gi čia pagaliau?...

— Karas — atsako pro saulės akinius ramiausiai žvelgdamas kaimynas ir vėl įsitraukdamas į knygą. Anksti rytą kalbėjęs Fuehreris, išdėstęs bolševikų galutinai pertemptą stygą.

Ir iš kur tas pasakiškas kaimyno ramumas?

Atsimenu pasaulinio karo paskelbimą. Nuo Pagrabių kalno bėgo šaltyšius Tartilas. Taip pat buvo karšta diena. Šaltyšiaus juodo švarko skvernai bangavo vėjuje. Balti marškiniai švietė per kilometrą;

— Žmonės, katalikai, vaina! — rėkė jis į visas vieškelio puses.

Ir nuo to laiko prasidėjo nežmoniškas sąmyšis. Ūkininkai griebėsi kastuvų, rausė duobes, kinkė arklius, krovė turtus į vežimą. Vėl iškinkinėjo, nenuspręsdami, ar bėgti ar pasilikti.

Ir po viso to mano kaimynas balkone su knyga! O lėktuvai, nepaisydami vaikiškų bolševikų zenitinių, vis dažniau suka virsum karinių lizdų, jei taip galima būtų pavadinti raudonųjų skenduolių pastangas griebtis už šiaudelio.

Kaimynas užsuka radiją ir išgirstame Molotovo kalbą. Pilną blevyzgų, keiksmų. Kaip ir galima laukti iš kiekvieno azijato.

Vadinasi, ne tuščiai kalbėjo moterėlė uodegoje prie maisto krautuvės. Milicininkai siaučia lyg patrakę:

— Čia jums ne šposai,nešdinkitės!

Kieme susirinkę trijų namų gyventojai. Jų tarpe neuniformuotas čekistas, taip pat čia gyvenęs, kol dar nebuvo išėjęs į raudonuosius budelius.

— Na, kaip, kas naujo? — klausia panikos suremtas.

Kartoju radijo kalbą:

— Negali būti, kad Kauno aerodromas subombarduotas. Kas jums tai drįso sakyti? — su čekistiniu smalsumu teiravosi vaikinas.

— Pats jūsų Molotovas.

Tai išgirdęs, vargšas dūmė iš kiemo, nes tą akimirką savas kailis jam parūpo labiau, negu tarnybinės pareigos. Tuo įrodydamas, kad „bolševikas lieka bolševiku iki mirties" posakio tuščiaviduriškumą.

Trejuose nameliuose gyvena studentai. Pro duris į kiemą išlenda pažįstamas, kuris čia niekada nesilankydavo:

— Iš kur gi dabar?

Čia, pas draugą slaptai išlindėjęs visą savaitę. Atėjęs pėsčias iš žemaičių. Seserį su šeima išvežė. Jis suspėjęs į mišką:

— Ir štai šiandien pirmą kartą viešai pasirodau žmonėse! — baigia jis pasakojimą šypsena. Pirma karo diena jau buvo signalas visiems girių globotiniams išeiti aikštėn!

Tariamai pabūvokime kaime. Tai sužinojau po karo parvažiavęs savo tėviškėn.

Vieną ūkininką iki gyvo kaulo prikankino valsčiaus vykdomojo komiteto valkatos. Šeštadienis prieš karą. Atidulka seniūnas. Reikalauja į valsčių. Pataria pasiimti maisto ilgesniam laikui. Mat, išpylęs tiktai aštuonis centnerius, o dar trisdešimt — ne. Viskam reikia pasiruošti.

Ūkininkas atsisveikina su savaisiais. Visi tikri, jog maitintojas išeina amžinai. Ir, po dviejų valandų, o stebuklas, grįžta iš valsčiaus. Linksmas kaip per Sekmines. Namiškiams parodo nuosava ranka pasirašytą popierių. Maždaug:

— Šiuo pasižadu tarybų valdžiai iki š. m. liepos 16 dienos pristatyti 30 centnerių grūdų. Jei to nepadarysiu, tai prašau laikyti mane sabotažninku ir liaudies priešu".

Namiškiai klausia, ar žinąs gerai, kokį sprendimą sau pasirašęs. Rūpintojas linksmai atsako:

— Betgi trys savaitės... Per tas savaites...

Ir ant rytojaus karas. Puola visi į glėbius.

Sekmadienį kelbėsa laiko mišias. Užgieda suplikacijas:

— Nuo bado, maro, ugnies ir karo, gelbėk mus, Viešpatie!

Po pamaldų parapijiečiai užpuola kleboną ir piktinasi, kam jis šaukęs Viešpatį gelbėti juos nuo karo. Nuo bado, maro ir ugnies, — taip, bet nuo karo, laukto per ištisus kančios metus, — ne! Duok mums jį, Viešpatie!

Bolševikai supleškino trobą, išvedė karvę, išmindė dobilus, išguiėjo javus, bet ūkininkas — nepalaužiamas:

— Namai jau buvo sutręšę, — pasistatysiu naujus, dobilai atžels, javų pasiskolinsiu iš kaimyno, bet tik likau gyvas, bet tik nebaigė tas Stalinas mano kraujo...

Kai pirmieji vokiečių bombonešiai praskrido mūsų kaimą, pyliavų nukamuoti ūkininkai, juokėsi:

— Veža pyliavą Stalinui...

Pas kiekvieną ūkininką rasi ant stalo žalsvus popierėlius, kur smulkiai išmargintas sąrašas: pieno tiek, mėsos tiek; vilnų tiek, pinigais tiek. Kiekvienas ūkininkas tau pasakys, kiek jis jau išnešęs pieno. Ir pridurs:

— Bet Stalinas užsprings mano pienu — be vilnų jį suvynios vokiečiai...

Nuvažiavau į tėviškę po karo. Ir laukuose po metų išgirdau dainą. Sako žmonės, kad jie jau sekmadienio vakarą surengė šokius. Visa tai seniau buvo komjaunuolių monopolis: katiušos, tačankos, trys tankistai, draugas Stalinas ir šalis, kur taip „laisvai kvėpuoja žmogus". Komjaunuoliai, prisigėrę samagono, akmenimis apmėtydavo lietuvius.

Pirmuosius vokiečių bombonešių trenksmus priėmė aukštaičių kaimas su daina, armonika ir linksma nuotaika. Koks skirtingas buvo 1914 metų karo signalas, kad nuo Pagrabių kalno lėkė atsilapojęs šaltyšius Tartilas ir šaukė į visas vieškelio puses:

— Žmonės, katalikai, vaina!

Neramu buvo tiktai neramios sąžinės žmonėms.